

La pelota vasca

La pelota vasca, la piel contra la piedra, Julio Medem, 2003

Polèmica invitació al diàleg entre les parts del conflicte basc

«La pelota vasca, la piel sobre la piedra, es un pájaro que vuela de cabeza en cabeza, pero que vuela también sobre el dolor y el sufrimiento, y lo hace con mucho respeto. Este pájaro podía haber volado de muchas maneras, pero vuela como puede y como le han dejado, aunque también lo hace como él quiere. Yo diría, por favor, que cuando este pájaro comience a volar os unáis a él, os dejéis llevar con la mirada lo más limpia que podáis, para que cada uno sea en la película el pájaro que le dé la gana», són paraules de Julio Medem.

La paraula diàleg, amb totes les seves significacions, ha estat una aposta de molts bascos i no bascos en el darrers anys. Però des de fa temps, el nacionalisme espanyol ha estat criminalitzant el nacionalisme basc i maltractant, d'aquesta manera, la imatge d'Euskadi a l'exterior. Els bascos no confonen nacionalisme amb terrorisme, però sí tendeix a fer-ho bona part de l'opinió pública d'Espanya empesa per forces polítiques i mediàtiques que han intentat fer el mateix a Catalunya.

Invitació al diàleg

Fins aquest moment, molts dels documentals sobre el conflicte basc havien donat una veu destacada a les víctimes d'ETA –en les quals Medem reconeix un veritable drama– però sense aprofundir en el conflicte polític de fons: l'enfrontament entre els governs de Madrid i el d'Euskadi.

Davant d'aquest buit d'un diàleg i una informació transparents, Julio Medem es va plantejar la necessitat personal i col·lectiva, moral i política. Calia destriar entre tants missatges unilaterals i unidireccionals, fruit d'un reduccionisme polític encaminat a crear adeptes a través de la confusió social i basat en la màxima de la dreta de “si no estàs amb mi, estàs contra mi”. Per això, la idea d'intentar aplegar el major nombre de veus possibles en aquest documental: intel·lectuals, artistes, polítics de totes les opcions, familiars de víctimes d'ETA, familiars de presos, o una dona víctima de la tortura de la policia... Medem volia individus que expressessin la seva preocu-

pació personal sobre un problema social com el basc.

En total va filmar a cent trespersones (setanta apareixen al documental) en quasi cent cinquanta hores d'entrevistes, realitzades entre maig i juny de 2002. L'actitud davant dels entrevistats va ser la de no jutjar, només deixar parlar. Després, en el muntatge, Medem ha intentat simular un diàleg entre les diferents veus. Amb això, pretén despolititzar, desradicalitzar i desbloquejar –ni que sigui de manera simbòlica– a les parts del conflicte.

Però el diàleg es trenca quan alguna de les parts no hi vol participar. Així, tres persones fonamentals per al director: Fernando Savater, Jon Juaristi i Cristina Cuesta (l'Associació de Víctimes del Terrorisme). Els polítics del Partit Popular, van negar-se a intervenir. Això trencava l'objectiu inicial de mostrar la major diversitat possible de veus. Vist des d'un altre vessant, però, aquestes absències resultarien expressives i reforça-

rien la idea de la necessitat de diàleg.

Entre les entrevistes va insertar fragments d'imatges de jugadors de pilota basca. En aquestes imatges hi ha la idea del cop de la pilota contra el frontó: la ràbia, el repicar de la pilota, la impotència, el buit, el patiment...

La polèmica

El documental –hi ha una versió per a DVD i una per a televisió– es va presentar en un passi especial de Zabaltegi durant el Festival de San Sebastián, abans que es distribuís per les sales comercials.

Ja durant la seva realització va rebre tots els entrebancs possibles (la negativa d'alguns a participar-hi), però va ser a partir de la seva presentació que es va desen-cadenar una ofensiva mediàtica contra el director i el seu treball. Evidentment, cap documental, per definició, és imparcial. Però això no justifica que es considerés subversiu i demagògic el plantejament del film. S'ha criticat el plantejament, les llacunes, les comparacions, el nacionalisme de Medem, la descarada parcialitat... Intencionadament no ha volgut ser entesa la voluntat del director, que poc abans dels premis Goya, va ser sotmès al més terrible assetjament polític i social al que s'hagi sotmès cap artista, i cap persona, en molt de temps.

La pelota vasca permet diferents lectures, a les quals no ens apropem lliures de preconcepcions mal apreses. En casos així, el millor és intentar deixar la ment en blanc –netejar la mirada–, veure el documental i treure'n les pròpies conclusions.

Fitxa tècnica

Equip tècnic

Direcció: Julio Medem
Guió: Julio Medem
Documentació: Maider Oleada
Producció: Julio Medem, Koldo Zuazua
Fotografia: Javier Aguirre, Jon Elicequi, Ricardo de Gracia
Música: Mikel Laboa
Muntatge: Julio Medem
Gènere: documental
País: Espanya
Anys: 2003
Durada: 115 min

Equip Artístic

Personatges diversos de la societat basca (polítics, intel·lectuals, artistes, víctimes d'ETA, familiars de presos...) entrevistats sobre el conflicte basc.

Filmografia

2003
La pelota vasca
2001
Lucía y el sexo
1998
Los amantes del círculo polar
1996
Tierra
1993
La ardilla roja
1991
Vacas